

Політичні інститути та процеси

УДК 32.019.5: 327:007

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.18871312>

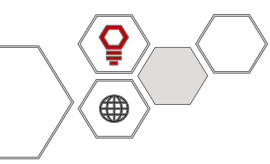
Особливості російської пропаганди у контексті сучасної інформаційної війни: безпековий аспект

Анікіна Наталя Борисівна,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю 052 «Політологія», Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, співробітник Інституту СБУ НІОУ імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна, <https://orcid.org/0009-0008-9604-8442>

Прийнято: 16.02.2026 | Опубліковано: 28.02.2026

Анотація: Метою даної статті є дослідження особливостей російської пропаганди з її організацією та реалізацією у межах сучасної інформаційної війни РФ проти України. Для досягнення зазначеної мети застосовувались методи аналізу, синтезу, індукції, дедукції. За допомогою зазначених методів було розглянуто основні наративи російської пропаганди, які є провідним елементом в даному суспільно-політичному явищі; наведено ключові механізми та канали її здійснення, якими користується уряд РФ, здійснюючи контроль та маніпуляції на своїй території, а також за кордоном. Проведений аналіз дозволив класифікувати ключові механізми пропаганди з використанням наративів. Для контролю інформаційного простору та протидії тотальному розповсюдженню пропагандистських матеріалів запропоновано заходи, що дозволяють розпізнавати та протистояти маніпулятивним впливам з боку російських пропагандистів.

В якості профілактики та протидії маніпулятивним впливам російської пропаганди запропоновано розробити та впровадити освітні програми, спрямовані на навчання громадян критичному мисленню та здатності аналізувати джерела інформації, що можуть значно знизити вплив пропаганди. Багаточисельність наукових робіт в окресленій галузі свідчать про вивчення та аналіз змісту, характеру та методів пропагандистських впливів на громадян з боку керівництва рф, однак особливості такого впливу на різні соціально-демографічні групи населення потребують проведення подальших досліджень, оскільки поглиблене вивчення даної проблематики дозволить запровадити ефективну співпрацю на рівні державної політики щодо гігієни інформаційного споживання громадянами політичних та інших новин в сучасних умовах функціонування українського суспільства. Це дозволить вивчення цілісного комунікативного процесу, який реалізується через ЗМІ та різні соцмережі, що в свою чергу сприятиме налагодженню зв'язків із громадськими організаціями у впровадженні державних та громадських ініціатив у сфері інформаційної безпеки в боротьбі з ворожою пропагандою.

Ключові слова: російсько-українська війна, інформаційний простір, наративи, дезінформація, національна безпека.

Peculiarities of Russian propaganda in the context of modern information warfare: security aspect

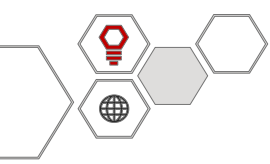
Nataliya Anikina,

applicant of the third level of higher education in the specialty 052 «Political Science», G.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University,

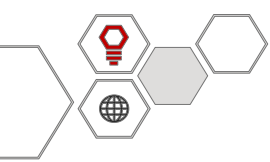
employee of the Institute of the Security Service of Ukraine,

Yaroslav Mudryi National University, Kharkiv, Ukraine,

<https://orcid.org/0009-0008-9604-8442>

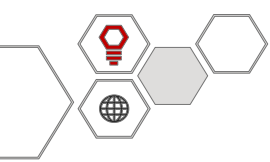
Abstract: The purpose of this article is to study the features of Russian propaganda with its organization and implementation within the framework of the modern information war of Russian Federation against Ukraine. To achieve the effective goal, methods of analysis, synthesis, induction, and deduction were used. Using these methods, the main narratives of Russian propaganda were highlighted, which is leading element in this socio-political phenomenon; key mechanisms and channels of its implementation, that Russian government uses for control and manipulation on its territory and abroad, were indicated. The analysis allowed to classify key mechanisms of propaganda with narratives used by Russian authorities, as well as to identify leading directions of effective counteraction for spreading of the latest processes. To control the information space and counteract total spread of propaganda materials, measures were proposed that allow recognizing and resisting manipulative influences from Russian propagandists. As prevention and counteraction to manipulative effects of Russian propaganda, it is proposed to develop and implement educational programs aimed for teaching citizens to think critically and to analyze sources of information, which can reduce the impact of propaganda significantly. The large number of scientific works in the outlined field indicate the study and analysis of content, nature and methods of propaganda influence on citizens by the leadership of Russian Federation, however, the specifics of such influence on various socio-demographic groups of the population require further research, since an in-depth study of this issue will allow for effective cooperation at state policy level regarding the hygiene of information consumption by citizens of political and other news in modern conditions of the functioning in Ukrainian society. It will allow to study of communicative process, which is realized through media and social networks, and in accordance it will help to establish of relations with public organizations for implementation of state and public initiatives in the field of information security in the fight against enemy's propaganda.

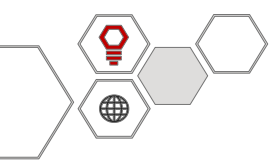
Keywords: Russian-Ukrainian war, information space, narratives, disinformation, national security.

Постановка проблеми. Російсько-українська війна стала прикладом тотальної інформаційної війни, де наративи виступають її провідним інструментарієм. Мова йдеться вже не про фальсифікацію української історії чи її спотворення. Використання наративів в ЗМІ та інших інформаційних джерелах є набагато більшим й небезпечнішим за масштабами вдаваної шкоди, наслідки якої прийдеться ліквідувати досить довго [1]. Вони проникли в усі сфери життя: політику, медіа, культуру та міжособистісну комунікацію, що робить їх надзвичайно небезпечними для українського суспільства (насамперед, для збереження суверенітету та територіальної цілісності української держави). Відтак, для подальшого забезпечення національної безпеки України важливо розуміти напрями, підтекст, механізми і методи поширення цих наративів для того, щоб протистояти агресивному російському дезінформаційному вторгненню у контексті розробки ефективної стратегії протидії на всіх рівнях функціонування українського суспільства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання впливу російської пропаганди на суспільство в контексті сучасної російсько-української війни для політиків, істориків, журналістів і науковців (серед яких: Д. Алексєєва М. Булик, В. Бушанський, Н. Ващенко, О. Вознюк, Н. Волянський, М. Галів, К. Галушко, Я. Гаргун, І. Гоменюк, Я. Грицак, І. Грідіна, С. Гусєва, М. Дубель, В. Єрмоленко, Б. Іваницька, С. Іваненко, В. Ільницький, О. Казакова, Т. Гуліда, К. Крючкова, І. Лапіна, І. Мартинюк, Д. Самигін, О. Семенова, В. Старка, Є. Соломін, П. Таранюк, О. Тріщук, Д. Тулупніков, Г. Турченко, О. Удод, Х. Юськів та ін.) є актуальним предметом досліджень. У центрі уваги вітчизняних дослідників знаходиться аналіз як теоретичних, так і прикладних аспектів проблемного поля масової

комунікації та засобів масової інформації (ЗМІ), з його потужними можливостями швидко розповсюджувати будь-яку інформацію, активно впливати на суспільну свідомість та формувати відповідну громадську думку. Особливий акцент робиться на розгляді та детальному аналізі історичної російської пропаганди в контексті мілітаризації освіти на тимчасово окупованих територіях України [1–10]. Витоки, стратегічні напрями поширення та методи впливу пропаганди рф є предметом дослідження цілої низки українських дослідників, зокрема, О. Вознюк, Н. Волянський та ін.. в своїх статтях розглядають історію формування сучасної російської пропаганди, її концептуалізацію та методи її здійснення як на окупованих територіях, так і на міжнародній арені [11–12], І. Мартинюк, Б. Іваницька, С. Гусєва, П. Таранюк, О. Тріщук та ін.. – аналізують феномен російської пропаганди та засобів її розповсюдження в соцмережах (зокрема, перший на прикладі Telegram, Facebook платформах в українському сегменті інтернет-простору, другі – у російських інтернет-ЗМІ та інтернет-каналах) [13–15], Х. Юськів, Н. Ващенко, Я. Гаргун, Д. Тулупніков та ін. – вивчають концепцію пропаганди рф через формування та розповсюдження її наративів в російському та міжнародному інформаційному просторі [16–18]. Але у сучасному соціально-політичному дискурсі продовжує домінувати твердження (яке активно підтримують й вище зазначені автори), що кількість наукових робіт щодо здійснення комплексного аналізу змісту, структури та характеру російської пропаганди, арсеналу її маніпулятивних інструментів, особливостей впливу на різні соціально-демографічні групи населення все ще є недостатньою, й зрозуміло, це потребує активізації дослідницьких стратегій в цьому напрямі. Тільки в контексті розгляду широкого масиву результатів такого аналізу можливо розробити дійсно ефективну державну інформаційну політику, яка відповідає сучасним умовам функціонування українського суспільства.

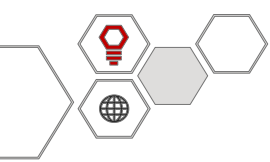
Формування цілей статті (постановка завдання). Метою даної статті є визначення особливостей організації та здійснення російської пропаганди у межах сучасної інформаційної війни РФ проти України з позиції урахування її безпекового аспекту. Для досягнення зазначеної мети у контексті застосування провідних логічних процедур політичної науки (аналіз – синтез, індукція – дедукція) пропонується: розглянути основні наративи російської пропаганди, що виступають її центральним елементом; конкретизувати головні механізми, методи та канали її здійснення, які використовує країна-агресор для контролю та збереження свого маніпулятивного впливу як на своїх територіях, так і за їх межами; визначити провідні напрями ефективної протидії поширенню останніх процесів.

Виклад основного матеріалу. Під час російсько-української війни невід'ємною складовою поля бою став сучасний інформаційний простір, в якому провідним інструментом (зброєю) є ефективна пропаганда (розповсюдження викривленої інформації з метою впливу на масову свідомість), провідним елементом якої є наративи.

Наративи російської пропаганди виступають цілісними сюжетами, що конструюють потрібну реальність для громадської свідомості, викривлюючи дійсність та створюючи штучну картину світу для підриву морального духу представників українського суспільства у контексті виправдання власних агресивних дій.

У цілому, основні наративи російської пропаганди за їх змістовним спрямуванням можна умовно об'єднати у три великі групи:

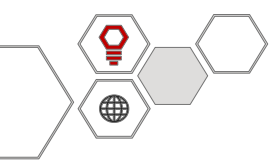
- виправдання агресивних дій РФ з позиції так званої «боротьби з фашизмом»;
- виправдання агресивних дій РФ з позиції так званої «боротьби із Заходом»;

- виправдання агресивних дій рф з позиції так званого «відновлення історичної справедливості».

Так, насамперед, для того, щоб виправдати вторгнення рф на територію України, російська пропаганда використовує такі головні наративи, як «денацифікація» та «демілітаризація», виступаючи при цьому «захисниками російськомовних». Ці наративи були побудовані у контексті активного переписування російськими вченими (за дорученням уряду рф) загальної історії. З позиції перекручування реальних фактів перемога у Другій світовій війні подається виключно як заслуга росіян. У цьому контексті відбувається використання архетипів – нацисти є ворогами, і тому їх треба знищувати. Поступово ця конструкція розмивається, і у свідомості росіян залишається наратив, що «українці – нацисти», а отже вони є ворогами, яких треба знищувати. Саме на цьому базується більша частина російської пропаганди, яка укорінилась у свідомості росіян. І зараз вони переконані, що українців треба знищувати, бо «українці – нацисти». Разом з цим наративом в основу пропаганди покладено й ключовий посил європейській спільноті про те, що «спеціальні операції» (а насправді – військові дії) в іншій країні проводяться виключно з метою «захисту російськомовного населення» та боротьби з «фашизмом». Україна в цьому випадку також підпадає під таке визначення [1; 9; 13; 16–17].

Друга група наративів щодо виправдання вторгнення рф на українські території базується на моменті дискредитації України як самостійної держави, яка зображується підпорядкованою Заходу «неспроможною державою» / «невдалою державою». Для його обґрунтування політтехнологи рф зображують західні країни (США і НАТО) агресорами по відношенню до Росії та доповнюють його поширення новими наративами: «Захід воює проти Росії руками України», «Росія – жертва агресії Заходу», «Росія – захисник традиційних цінностей», «Росія – визволитель». Таким чином, пропагандисти

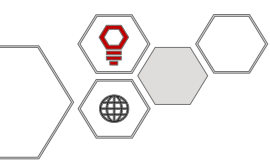

просувають ідею моральної переваги Росії через її «захист традиційних сімейних, духовних і культурних цінностей», а Європа та США зображуються як «морально деградовані суспільства» [1; 9; 13; 16–17].

Відповідно, третя група наративів, які впливають на громадську свідомість з метою виправдання повномасштабної російської агресії, формується та поширюється з позиції «історичного» обґрунтування, що росіяни та українці є «братніми народами», а окуповані українські території – «історичними регіонами російської федерації» з часів Київської Русі [1].

Варто зазначити, що одним із ключових механізмів пропагандистського впливу є постійне повторення інформації, що розкриває зміст вищезазначених наративів, коли різні джерела – соцмережі, ЗМІ та ін. – використовують одні й ті самі ж фрази-наративи багато разів в різних контекстах. За цих обставин суспільство поступово звикає до нав'язаних таким чином думок, точок зору, ідей стосовно відомих постатей, подій, явищ, що призводить до відключення у громадян недовіри та критичного мислення взагалі. Наративи відрізняються емоційним забарвленням, бо відбувається апеляція до сильних, часто негативних людських емоцій, таких як страх, гнів, ненависть, активізуються патріотичні почуття для підсилення морального духу або мобілізації суспільства. Відбувається створення образу ворога для консолідації населення, що стає ефективним підґрунтям для підбурювання думок людей, а потім – до активних дій. Передусь цьому проведення інформаційної маніпуляції (створення фейкових новин) з метою викривлення фактів і дезінформації. Найчастіше це міститься у виступах та доповідях відомих, впливових, авторитетних осіб, які є лідерами ідей у певній галузі, думка яких високо цінується аудиторією [17].

Каналами поширення цих наративів у сучасному інформаційному просторі, які виступають в якості «зброї на полі бою», є, насамперед, контрольовані урядом ЗМІ та мас-медіа. Державні телеканали («Россия-24»,

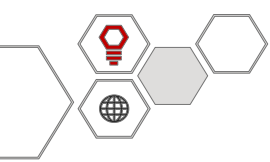
«Первый канал» тощо) висвітлюють події з використанням напівправди, відвертої брехні та інших маніпуляційних форм надання інформації, активно транслюючи пропагандистські повідомлення всередині країни і за кордоном [15].

Соціальні мережі та боти також масово поширюють фейки через платформи Facebook, Telegram, Twitter. А для надання дезінформації з провокаційними коментарями використовуються боти та тролі. У РФ створені так звані «фабрики тролів», коли групи людей працюють над тим, щоб створити і поширити пропагандистський контент. Для прикладу, відома «фабрика» існує в Санкт-Петербурзі і має назву «Агентство інтернет-досліджень» [15].

Сучасні технології дозволяють створювати фальшиві відео та аудіо – так звані «дїпфейки» (deepfake) для впливу на певну аудиторію за допомогою алгоритмів штучного інтелекту. Створені дезінформаційні кампанії координують масове поширення неправдивих новин через медіа й соціальні мережі, провідними методами їх створення є перекручування фактів, викидання інформації з контексту та ін. [10; 18].

Часто для поширення складних, суперечливих, неоднозначних версій інтерпретацій реальних подій, з метою «заплутування» аудиторії або ускладненого розуміння нею соціальних явищ, використовується так званий метод «розмивання правди» [17].

Формування інформаційної обстановки у соціальних медіа відбувається як шляхом природного відображення дійсності в ході безпосереднього спілкування між учасниками будь-яких подій та поширенням ними інформації через соціальні мережі на різні аудиторії, так і за допомогою конструювання інформаційних ситуацій через сплановані акції підготовленими фахівцями. Доведення інформаційних ситуацій до критичного ступеня, що дозволяє спровокувати громадськість на активні дії

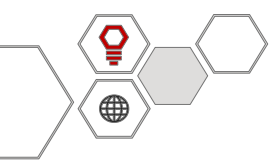

(до масових протестів), здійснюється шляхом впливу на інформацію, що циркулює в соціальних мережах, поширенням чуток, підготовкою підтверджуючих або спростовуючих відомостей, щоб достатньо переконати громадськість у правдивості тих чи інших подій [18].

Іншим ключовим механізмом російського пропагандистського впливу є цілеспрямована робота уряду рф у галузі освіти на тимчасово окупованих українських територіях [3–4].

8 травня 2024 року президент рф видав указ про засади державної політики в галузі історичної освіти, який для всіх навчальних закладів рф (включаючи ті, що знаходяться на українських тимчасово окупованих територіях) запровадив обов'язковий курс «Основи російської державності». У перші тижні широкомасштабного вторгнення на території, захоплені російською армією (Луганська, Донецька, Запорізька, Херсонська області), задовго до початку нового навчального року до всіх шкіл завезли російські підручники разом із вчителями історії та російської мови. Сучасні шкільні підручники підкорені пропагандистській меті та виправдовують збройну агресію рф відповідними тезами, задаючи тим самим у дітей вектор деформованої картини світу: повномасштабне збройне вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року формулюють як «спеціальну воєнну операцію», що була насправді свого роду захистом російської держави [1].

Також у російських підручниках присутня героїзація радянської доби та відбілювання злочинів влади, особливо пов'язаних зі сталінським режимом проти поневолених народів. [1]. Задля збільшення ефекту в освітній сфері, окупанти також вдаються до перепідготовки кадрів серед вчителів. Педагогів відправляють до російських міст для перенавчання за відповідними стандартами. Нерідкими є практики, коли навпроти вчителів з рф відправляють на тимчасово окуповану частину Запорізької області для

викладання та роботи в освітніх закладах задля впровадження російських пропагандистських наративів серед молоді.

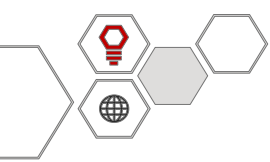
Виходячи із змісту механізмів та методів поширення провідних російських наративів, в якості організації ефективної протидії російській пропагандистській машині надзвичайно важливо систематично проводити в суспільстві:

- моніторинг російського інформаційного впливу (з позиції його розгляду не як поодиноких випадків дезінформації, а як цілісного і постійного процесу інформаційних маніпуляцій і цілеспрямованого втручання в життя української держави);

- просвітно-освітні заходи з розвитку критичного та аналітичного мислення у його представників, що здатне забезпечити адекватне ставлення до постійної всебічної перевірки джерел інформації та швидке формування вміння розпізнавати маніпуляційні технології та фейкові новини.

Проте найголовнішим фактором в цьому напрямку може стати формування українських наративів (що за змістом відповідають вищезазначеним трьом групам провідних російських наративів) з проактивним поширенням правдивої інформації про війну, про історію української держави та її взаємодію та співпрацю з іншими країнами світу у контексті організації ефективної боротьби проти російської дезінформації як у реальному, так й віртуальному просторі.

Успішність цієї протидії залежить від спільних зусиль державних структур, громадських організацій, медіа та суспільства в цілому, впровадження державних та громадських ініціатив у сфері інформаційної безпеки, а також підвищення рівня критичного мислення та освіти громадян з тим, щоб виявляти та спростовувати фейки, а також посилювати міжнародну співпрацю у сфері інформаційної безпеки.

Висновки. Виходячи із вищезазначеного, можна стверджувати наступне.

Особливостями організації та здійснення російської пропаганди у межах сучасної інформаційної війни рф проти України є:

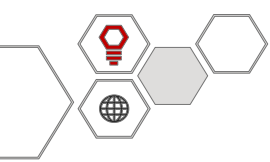
її зміст, що базується на застосуванні трьох провідних наративів (так звані «боротьба з фашизмом», «боротьба із Заходом», «відновлення історичної справедливості»);

специфічні механізми розповсюдження цих наративів (постійне повторення інформації, що розкриває їх зміст, у різних контекстах як за допомогою традиційних ЗМІ, так й інтернет-ресурсів та цілеспрямована робота уряду рф у галузі освіти та пропаганди на тимчасово окупованих українських територіях).

Основними каналами поширення російської пропаганди та провідними методами розповсюдження її головних наративів за умов російсько-українського протиборства є традиційні для сучасного інформаційного простору елементи:

соціальні мережі, новинні ресурси та телевізійні платформи (як канали) та виробництво фейкових новин, перекручування фактів та виривання інформації з контексту, багаторазове повторення ключових меседжів (як методи).

Результати розгляду цих специфічних та традиційних моментів російської пропаганди у контексті застосування системного аналізу дозволяють (у першому наближенні) визначити напрями реальної протидії та зміст практичних рекомендацій щодо захисту інформаційного поля України. Насамперед, це – розробка та впровадження у суспільне життя стійких українських наративів (відповідних рівню російських) та освітніх програм, спрямованих на навчання громадян України критичного мислення та здатності аналізувати зміст і джерела інформації. Такі програми повинні

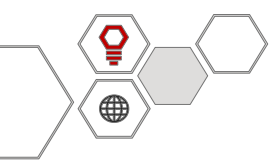

включати: навчання розпізнавання маніпуляторних прийомів; розвиток навичок аналізу новин; вправи щодо виявлення дезінформації.

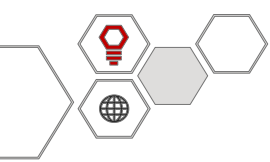
Подальше вивчення каналів та методів інформаційного тиску РФ у контексті систематичного проведення його моніторингу (з позиції його розгляду як цілісного і постійного процесу інформаційних маніпуляцій) та застосуванні до його результатів компаративістського підходу дозволить, на наш погляд, уточнити структуру та напрями розробки ефективної інформаційної державної політики України в умовах сучасної російсько-української війни.

Список використаних джерел

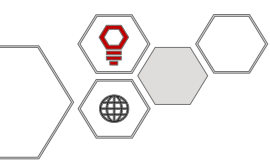
1. Удод О. А. Сучасний український історичний наратив як засіб протидії російській історичній пропаганді. *Вісник Національної академії наук України*. 2025. №1, С. 69–73. URL: <https://nasu-periodicals.org.ua/index.php/visnyk/article/view/14463/13544> (дата звернення: 10.12.2025)
2. Бушанський В. В. Російська імперська ідеологія: політика міфотворчості. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України*. 2015. Вип. 4 (78), С. 296–306. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/bushanskyi_rosiiska.pdf (дата звернення: 10.12.2025)
3. Грідіна І. М. Російська пропаганда в «системі середньої загальної освіти» на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областях / І. М. Грідіна, М. В. Булик, Д.О. Алексєєва // *Актуальні проблеми науки та освіти: зб. матеріалів XXIII підсумкової наук.-практ. конф. викладачів МДУ*. Маріуполь: МДУ. 2021. / за заг. ред. М.В. Трофименка. С. 84–87.

4. Іваненко С. М. Спеціальна пропаганда Росії на окупованих територіях Сходу України (2014–2018 рр.). *Воєнно-історичний вісник*. 2024. Вип. 49 (3), С. 5–13. URL: <https://doi.org/10.33099/2707-1383-2023-49-3-5-13> (дата звернення: 12.12.2025).
5. Ільницький В. І., Старка В. В., Галів М. Д. Російська пропаганда як елемент підготовки до збройної агресії проти України. *Український історичний журнал*. 2022. Вип. 5, С. 43–55.
6. Лапіна І. С. Особливості антизахідної російської пропаганди в Україні. Травневі студії // *Збірник матеріалів VI Міжнародної наукової конференції студентів і молодих вчених*. 2024. С. 95-97. URL: <https://jts.donnu.edu.ua/article/view/16040> (дата звернення: 12.12.2025).
7. Ре-візія історії. Російська історична пропаганда та Україна / Галушко К., Гоменюк І., Грицак Я. [та ін.]; за ред. В. І. Єрмоленка. Київ : К.І.С., 2019. 99 с. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/17800> (дата звернення: 11.12.2025).
8. Семенова О. В. Російська пропаганда у соціальних медіа: загрози та шляхи протидії. *Актуальне українознавство*. 2021. № 4 (81), С. 47–71.
9. Соломін Є. О. Радянська-російська пропаганда як засіб просування наративів та спосіб втручання в інформаційний простір: регіональний аспект. *Вісник Львівського університету. Серія Журналістика*. 2024. Вип. 54-55, С. 104–115. URL: <https://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/journalism/article/view/12152/12509> (дата звернення: 10.12.2025).
10. Турченко Г. Ф., Крючкова К. Е. Антиукраїнські фейки в щорічних підсумкових прес-конференціях В. Путіна (грудень 2014 – грудень 2021 рр.). *Політика пам'яті досвід Європи для України: зб. матеріалів доп. учасн. I Міжнар. наук. конф.* Запоріжжя, 2023. С. 191–195. https://sites.znu.edu.ua/interactiv.edu.lab//Statti_z2012/tezi_Memory_Politics-2023-11.pdf (дата звернення: 12.12.2025).

11. Вознюк О. М. Інформаційна війна як інструмент міжнародної політики (досвід для України). *Історико-політичні проблеми сучасного світу*. 2024. Вип. 50, С. 9–19. URL: <https://doi.org/10.31861/mhpi2024.50.9-19> (дата звернення: 06.12.2025)
12. Волянський Н. О. Витоки та методи сучасної російської пропаганди. *Причорноморські філологічні студії*. 2025. Вип. 8, С. 66–72. URL: <https://journals.onmu.in.ua/index.php/philology/article/view/483/604>. (дата звернення: 10.12.2025)
13. Мартинюк І.О., Дубель М.В. Російська пропаганда у соціальних мережах України – сучасні наративи та методи поширення. *Вісник студентського наукового товариства Донецького національного товариства імені Василя Стуса*. Вінниця, 2025. Вип. 17, Том 2 С. 126–131. URL: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/18891> (дата звернення: 06.02.2026)..
14. Іваницька Б. В., Гусева С. О. Основні методи пропаганди в російському інтернет-ЗМІ pravda.ru. *Вісник Національного університету Львівська політехніка. Серія: Журналістські науки*. 2018. № 896, С. 54–58.
15. Таранюк П. В., Тріщук О. В. Популярні новинні телеграм-канали рф як інструмент поширення інформаційного впливу під час російсько-української війни. *Обрії друкарства*. 2025. Вип. 1. № 17, С. 6–17.
16. Юськів Х. В. Наративи російської пропаганди в Україні. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. Львів, 2020. Вип. 30, С. 226–232.
17. Ващенко Н. М. Головні наративи сучасної російської пропаганди як впливогенна проблематика в умовах консцієнтальної війни Росії проти України. *Наукові записки Інституту журналістики*. 2020. №1 (76), С. 180–202. URL: http://www.scientific-notes.com/wp-content/uploads/2020/07/76_15.pdf (дата звернення: 06.12.2025).

18. Гаргаун Я. І., Тулупніков Д. С. Пропаганда і дезінформація в російських та українських медіа: інформаційні технології у конфлікті. *Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI*. Vol. VIII. 2024. Р. 53–61. URL: <https://dspace.chmnu.edu.ua/jspui/handle/123456789/2394> (дата звернення: 10.12.2025).